DE BIBLIOTHEEK *OP SCHOOL* IN HET MBO

Praktijkbeschrijvingen van samenwerking tussen ROC en Bibliotheek

de Bibliotheek op school

DE BIBLIOTHEEK *OP SCHOOL* IN HET MBO

Praktijkbeschrijvingen van samenwerking tussen ROC en Bibliotheek

COLOFON

OPDRACHTGEVER
Kunst van Lezen
TEKST
Bea Ros, Zunneberg & Ros Tekstproducties
FOTO'S
Jørgen Koopmanschap, Deltion College
VORMGEVING
Lijn 1, Haarlem
VOOR MEER INFORMATIE
kunstvanlezen.nl | leesmonitor.nl | lezen.nl
debibliotheekopschool.nl | kb.nl

september 2019

TOELICHTING KUNST VAN LEZEN

Het door OCW geïnitieerde leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen wordt sinds 2008 gecoördineerd door Stichting Lezen (penvoerder) en de Koninklijke Bibliotheek en uitgevoerd door provinciale en lokale bibliotheekorganisaties. Vanaf 2016 is Kunst van Lezen onderdeel van het actieprogramma Tel mee met Taal (ministeries OCW, VWS en SZW) dat inzet op het voorkomen en tegengaan van laaggeletterdheid. Tel mee met Taal is in 2019 verlengd tot 2025.

De preventieve aanpak van Kunst van Lezen rust op vier pijlers die samen het woord LEES vormen:

- Leesomgeving (aantrekkelijke bibliotheekruimte en goede collectie)
- Expertise (deskundigheidsbevordering)
- Evidentie (wetenschappelijk onderzoek, de Monitor)
- Samenwerking (op zowel strategisch als uitvoerend niveau)

Kunst van Lezen kent drie programmalijnen: BoekStart, de Bibliotheek *op school* en een landelijk dekkende voorziening van netwerken.

Leesbevordering is te omschrijven als: het stimuleren van het ontwikkelen van de leesmotivatie en de literaire competentie van kinderen (0–12) en jongeren (12+). Belangrijk uitgangspunt daarbij is het continu aanbieden van activiteiten en projecten op het terrein van leesbevordering (de doorlopende leeslijn). Met het 'ontwikkelen van leesmotivatie' doelen we op (les)-activiteiten die kinderen en jongeren zoveel mogelijk positieve leeservaringen laten opdoen, zodat ze plezier in lezen krijgen en houden. Onder 'literaire competentie' verstaan we: het mee kunnen praten over boeken, de weg kunnen vinden in het brede aanbod van boeken, kennis hebben van de kenmerken van boeken (genres en dergelijke) en een eigen oordeel over boeken kunnen geven. Het gaat hierbij om kinder-, jeugd- en volwassenenliteratuur.

BoekStart

BoekStart is een succesvol leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen tussen 0 en 4 jaar dat door vrijwel alle Bibliotheken uitgevoerd wordt. BoekStart voor baby's brengt ouders en baby's intensief met kinderboeken en het voorlezen daarvan in aanraking, zodat al op zeer jonge leeftijd de taalontwikkeling bevorderd wordt. Een belangrijk middel om dat te bereiken is het BoekStartkoffertje met twee boekjes dat een baby ontvangt als hij lid wordt van de Bibliotheek.

De BoekStartcoach ondersteunt professionals in de jeugdgezondheidszorg door met taalarme gezinnen over taalvaardigheid en het belang van voorlezen op het consultatiebureau in gesprek te gaan en hen uit te nodigen in de Bibliotheek.

BoekStart in de kinderopvang is erop gericht om als Bibliotheek professioneel samen te werken met kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Kunst van Lezen richt zich daarbij primair op het bevorderen van de deskundigheid van de pedagogisch medewerker, ook als deze nog in opleiding is.

De Bibliotheek *op school*

Kunst van Lezen stimuleert duurzame samenwerking voor leesbevordering tussen Bibliotheken en basisscholen en vmbo-scholen onder de noemer de Bibliotheek *op school*. De Bibliotheek *op school* is een aanpak die zich richt op het optimaliseren van de samenwerking tussen scholen en Bibliotheken. Centrale elementen daarbinnen zijn: het versterken van de leesomgeving op school (bijvoorbeeld door het inrichten van een hoogwaardige schoolbibliotheek), het aantonen van de effectiviteit van de aanpak en het vergroten van de deskundigheid van leerkrachten (school) en leesconsulenten (Bibliotheek) op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden.

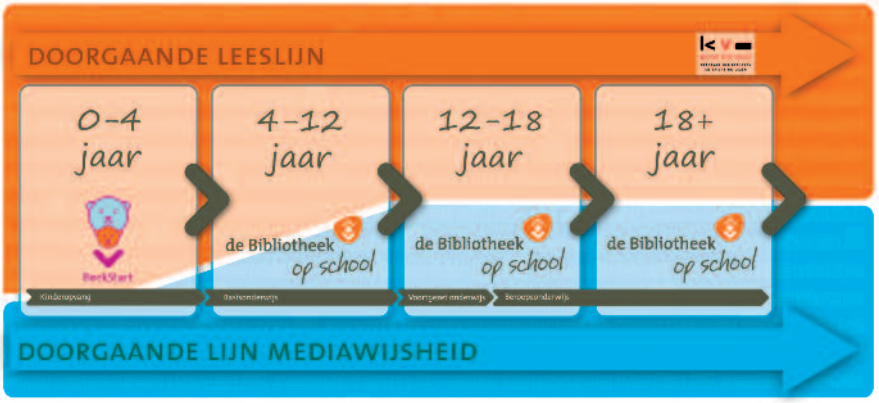

De Bibliotheek *op school* in het beroepsonderwijs

In 2017 is de Bibliotheek *op school* geïntroduceerd in het middelbaar beroepsonderwijs en op pabo's. In twee jaar zijn tien pabo's en mbo's de aanpak gaan uitvoeren in samenwerking met Bibliotheken.

Landelijk dekkende voorziening van netwerken

Ter ondersteuning van bovenstaande programmalijnen wordt doorlopend gewerkt aan een landelijk dekkende voorziening van lokale en bovenlokale netwerken leesbevordering met de Bibliotheek als aanvoerder. Vanaf 2017 wordt daarbij de nadruk gelegd op het doorgroeien naar lokale brede geletterdheidsnetwerken, waarbij het steviger verbinden van preventie en curatie van laaggeletterdheid centraal staat.

Adriaan Langendonk
Programmacoördinator Kunst van Lezen

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 9

INLEIDING 11

LEZEN IN HET MBO – IN DE PRAKTIJK
Koning Willem I College en
Bibliotheek 's-Hertogensbosch | 2018 13

LEZEN IN HET MBO – IN DE PRAKTIJK
Deltion College en Stadkamer (Zwolle) | 2018 21

LEREN VOORLEZEN VOOR LATER
ROC Midden-Nederland (Amersfoort)
en Bibliotheek Eemland | 2019 29

OP DE BRES VOOR GELETTERDE STUDENTEN
ROC Aventus en Bibliotheken
(Apeldoorn/Deventer/Zutphen) | 2019 35

MEER INFORMATIE 42

VOORWOORD

Steeds meer docenten Nederlands in het mbo maken zich sterk om leesbevordering een plek te geven in het lesprogramma. Dat is goed nieuws, want regelmatig lezen heeft niet alleen een ongekend positieve invloed op de taal- en leesvaardigheid, maar het lezen van verhalen en boeken draagt ook bij aan de brede vorming van studenten.

Deze initiatieven verdienen ondersteuning en een meer structurele plek in het mbo-onderwijs. Dat lukt onder andere met de instemming van betrokken directies die hun docenten faciliteren en ondersteunen en met hulp van externe instanties, zoals de openbare bibliotheek. Sinds enkele jaren werken steeds meer bibliotheken samen met roc's om leesbevordering handen en voeten te geven. Dat gebeurt binnen de Bibliotheek *op school*, een landelijke aanpak om de samenwerking tussen bibliotheken en het onderwijs te stimuleren.

In deze brochure treft u een viertal inspirerende praktijkvoorbeelden aan van de vruchtbare samenwerking tussen bibliotheken en roc's. Die samenwerking krijgt op verschillende manieren vorm afhankelijk van de vraag van de opleidingen. Maar steeds draait het om een structurele aanpak voor de lange termijn, uitgevoerd door professionals van scholen en bibliotheken en, ook heel belangrijk, met positieve resultaten.

Ik wens u veel plezier met het lezen van deze brochure en hoop dat het u zal inspireren ook zelf aan de slag te gaan met leesbevordering in het mbo.

Gerlien van Dalen,
directeur-bestuurder
Stichting Lezen

INLEIDING

Of een jongere nu leert voor kapper, administratief medewerker, veiligheidsassistent of kraamverzorger, Nederlandse taal staat bij vrijwel elke mbo-opleiding op het rooster. In het mbo omvat dit luisteren, spreken, schrijven, gesprekken voeren en het lezen en begrijpen van zakelijke teksten. Het lezen van fictie is, anders dan in het voortgezet onderwijs, niet wettelijk verplicht.
Dat is een gemiste kans. Veel mbo-studenten hebben een gebrekkige taalvaardigheid. Het maken van leeskilometers is voor hen geen overbodige luxe. In haar laatste *Staat van het Onderwijs* (2019, p. 157) waarschuwt de inspectie voor de gebrekkige taalbeheersing van mbo-studenten:

'(…) omdat slechts 65 procent van de werkgevers de recent afgestudeerde mbo'ers goed tot zeer goed beoordeelt op taal- (en reken)vaardigheden. Aandacht voor de taalontwikkeling is dus cruciaal.'

Die aandacht voor taal, en meer specifiek het lezen van boeken, bepleiten ook de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur in hun rapport LEES! (2019). Om hun latere werk goed te kunnen uitvoeren, maar ook om volwaardig te participeren in de samenleving moeten jongeren een basisniveau van taalvaardigheid hebben. Van de mbo 2-leerlingen zit 37 procent en van de mbo-3-leerlingen 11 procent onder dit niveau; over de entreeopleidingen (mbo-1) geeft het rapport geen percentage, maar dit zal eerder boven dan onder de 37 procent liggen.
Om van álle studenten taalvaardige burgers te maken is, aldus de aanbeveling van beide raden, aandacht voor diep lezen (geconcentreerd lezen van langere teksten of boeken), leesmotivatie en leesplezier cruciaal en bibliotheken zijn de aangewezen partner om scholen daarbij te ondersteunen.
Precies om die reden startten Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek in 2017 de pilot de Bibliotheek *op school* in het mbo. Net als bij de Bibliotheek *op school* po en vmbo werken opleiding en lokale Bibliotheek samen om de taalvaardigheid van studenten via veel vrij lezen op school en thuis te bevorderen.

Vier pioniers

Vier ROC's hebben inmiddels ervaringen opgedaan in hoe je dat kunt aanpakken. Het Koning Willem I College (Den Bosch) en Deltion College (Zwolle) gingen als eerste van start, iets later volgden ROC Midden-Nederland (locatie Amersfoort) en ROC Aventus (Apeldoorn/Deventer/Zutphen). Ieder koos daarbij een eigen aanpak en eigen accenten. Het Koning Willem I College stelde maatwerkcollecties samen, zodat studenten boeken kunnen lezen die aansluiten bij hun latere beroep en interesses. ROC Midden-Nederland ging nog een stap verder in die koppeling tussen lezen en later beroep. Studenten van de opleiding voor pedagogisch medewerker of onderwijsassistent worden hier voortaan ingewijd in (voor)lezen en leesplezier, opdat zij later in hun werk goede leesambassadeurs kunnen zijn. Deltion College heeft fictieonderwijs verbonden aan burgerschapsthema's om op deze manier drie vliegen in een klap te slaan: er ontstaat betekenisvol en motiverend taalonderwijs waarin leerlingen

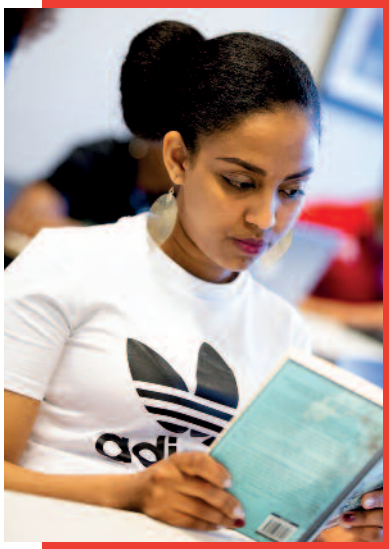

veel lezen en nadenken over hun eigen identiteit en rol in de samenleving. ROC Aventus ten slotte zet voor haar niveau 2 opleidingen vol in op vrij lezen en bibliotheekbezoek.
De diversiteit van deze aanpakken maakt duidelijk dat de Bibliotheek *op school* een flexibel concept is dat elke school of opleiding kan invullen op een manier die het beste past bij de eigen omgeving en studentpopulatie. Hoe verschillend ook, het centrale uitgangspunt is overal dat veel lezen een effectieve aanpak is om studenten taalvaardiger te maken.

Rode draden

In de opgedane ervaringen van de vier ROC's zijn enkele rode draden te trekken. Zo begint het overal op de werkvloer. Daar zitten de docenten die zien dat hun studenten niet meekomen in de les, omdat ze struikelen over de (taal in) lesboeken en een beperkte woordenschat hebben. De betrokkenheid en het enthousiasme van de docenten is de basis. Maar het is geen voldoende voorwaarde. Overal hebben de docenten aangeklopt bij hun teammanager of directeur om initiatieven voor fictielezen te bekrachtigen en op termijn te borgen in het curriculum. Dat is een belangrijke factor voor het welslagen en vooral bestendigen van die initiatieven. Niet voor niets is commitment van de leiding van de school en de Bibliotheek een voorwaarde om deel te kunnen nemen aan de pilot.
Een andere belangrijke succesfactor die bij alle vier deelnemers op te tekenen valt, zijn goede contacten met de medewerkers van de lokale Bibliotheek. Korte lijntjes, snel schakelen, elkaar aanvullen en inspireren – het zijn veelgehoorde uitspraken. 'De bibliotheek is niet louter leverancier, maar meedenkend partner', zoals diverse docenten zeggen. De een bedenkt iets, de ander zegt 'o, en dan kunnen we misschien ook nog…'. Daarbij hoort ook gebruikmaken van de mogelijkheden die zich aandienen. Zo maken de eerstejaarsstudenten in Amersfoort verteltassen bij een prentenboek die dankzij bemiddeling van de Bibliotheek nu gebruikt worden door de vrijwilligers van de VoorleesExpress.
En hoe de vier ROC's hun eigen pilot ook hebben ingevuld, overal is vrij lezen de spil waar alles om draait. Zet vrij lezen standaard op het rooster, luidt hun aanbeveling. Extra tijd die niet af gaat van de lessen Nederlands. En ja, dat levert soms tegenstribbelende collega's op die hun lestijd liever aan andere zaken dan vrij lezen willen besteden. Houd dan een goed verhaal over de bewezen voordelen van lezen bij de hand, voordelen die ook de prestaties van studenten bij hun vak ten goede komen. Investeer in voorlichting aan collega's en managers. Die slag zal niet van de ene op de andere dag gewonnen zijn. Maar houd vol, zoals de betrokken docenten zeggen.

Alle vier de ROC's gaan door op de ingeslagen weg. De meeste zelfs met meer opleidingen dan bij de start, de olievlek begint zich te verspreiden. Bij de meeste hebben de colleges van bestuur inmiddels toegezegd de aanpak ook na afloop van de pilot financieel te steunen en hetzelfde geldt voor de betrokken bibliotheekbesturen. Deze laatsten ontdekken dat in hun leesbevorderingsbeleid het mbo niet mag ontbreken.

We danken alle medewerkers van de vier ROC's en de bibliotheken voor het ruimhartig delen van hun ervaringen en het maken van de foto's. In deze publicatie kun je de verhalen, ervaringen en praktische tips van de vier ROC's lezen. We verklappen hier vast een van die tips: Begin gewoon en zoek contact met de bibliotheek.

LEZEN IN HET MBO – IN DE PRAKTIJK

Koning Willem I College
en Bibliotheek 's-Hertogensbosch

LEZEN OP MAAT

Het juiste boek voor de juiste student op de juiste plaats en de juiste tijd. Dat succesrecept voor leesbevordering vormt het uitgangspunt van de pilot op het Koning Willem I College in Den Bosch. Samen met Bibliotheek 's-Hertogenbosch realiseerde de school voor vijf afdelingen een maatwerkcollectie. Omdat horecamedewerkers in spe nu eenmaal andere (lees)interesses hebben dan aanstaande werknemers in de juridische of veiligheidssector.

Vanuit diverse ROC-opleidingen kreeg Annette Janssen, beleidsmedewerker educatie bij Bibliotheek 's-Hertogenbosch, vragen binnen over lezen en leesbevordering. 'We dachten: dat zijn nu allemaal nog losse vragen, misschien kunnen we daar meer mee.' Daarom ging haar directeur om tafel zitten met de collegevoorzitter om te bespreken of de school wilde deelnemen aan de pilot de Bibliotheek *op school* in het mbo. Dat mondde uit in een intentieverklaring, ondertekend door de collegevoorzitter van het ROC en de bibliotheekdirecteur. Meteen insteken op strategisch niveau, dat past helemaal bij de aanpak van de Bibliotheek *op school*: initiatieven voor leesbevordering moeten breed gedragen en gesteund worden en niet louter leunen op enthousiaste eenlingen. Tegelijkertijd wilden Janssen en haar partner in crime bij het ROC, beleidsmedewerker Marlies de Groot, deze pilot juist vanaf de werkvloer opzetten, dicht bij de afdelingen en hun behoeftes. Beiden kenden elkaar al uit een gemeentelijk taaloverleg en wisten precies wat ze aan elkaar hadden. Die combinatie van bottom-up werken, korte lijnen en steun op strategisch niveau is het geheim van de Bossche aanpak.

Enthousiasme

Het Koning Willem I College (KWIC) telt twintig afdelingen met beroepsopleidingen. Omdat Nederlands bij elke opleiding op het rooster staat, heeft elke afdeling een taalcoach. In het maandelijkse overleg met deze coaches vroeg De Groot wie wilde brainstormen over een mogelijke opzet van een schoolbibliotheek. De animo daarvoor was groot, maar niet overal was het (al) direct in te passen. Uiteindelijk bleven er drie afdelingen over die graag aan de slag wilden met de Bibliotheek *op school*. Hun wens was luid en duidelijk: de boekencollectie moet nabij zijn. 'Ze wilden geen centrale schoolbibliotheek ergens in het gebouw, maar decentrale boekencollecties op een afdeling', vertelt De Groot. Twee van de drie opleidingen, Financien & Recht (FR) en de Academie voor Orde & Veiligheid (AOV), werkten al met vrij lezen bij Nederlands, maar ze waren ontevreden over hun boekenaanbod. 'Ze merkten dat de collectie onvoldoende aansloot bij de interesses van studenten. Of de bibliotheek daar geen rol in kon vervullen?', vertelt De Groot. De derde deelnemer begon fris aan het avontuur en was wat Janssen en De Groot een uitdaging noemden. Funderend beroepsonderwijs (FBO) niveau 1 is een afdeling voor jongeren die door allerlei redenen of omstandigheden geen diploma hebben behaald en via deze eenjarige entreeopleiding kunnen doorstromen naar een mbo-opleiding. 'Deze jongeren hebben de grootste afstand tot de boekenkast', vertelt Janssen. 'We dachten: als we die aan het lezen krijgen, krijgen we iedereen aan het lezen.' Het FBO-team was heel enthousiast om mee te

Koning Willem I College in het kort

- Ruim 12.000 studenten
- 20 afdelingen

Studiejaar 2017-2018
3 deelnemers aan pilot
- Funderend beroepsonderwijs (FBO) niveau 1 (circa 100 studenten)
- Financiën & recht (FR) (circa 600 studenten)
- Academie voor Orde & Veiligheid (AOV) (circa 400 studenten)

Studiejaar 2018-2019
2 nieuwe/extra deelnemers aan pilot
- Middelbare Horeca School (circa 250 studenten)
- Kort Middelbaar Vak Onderwijs (KMVO) (circa 600 studenten)

Startcollectie 3 boeken per student

2 leesconsulenten 4 uur per week per deelnemende afdeling

Budget eerste pilotjaar (2017-2018)
- Koning Willem I College € 50.000
- Bibliotheek 's-Hertogenbosch € 25.000
- Gemeente 's-Hertogenbosch € 10.000
- Kunst van Lezen: € 7000

Budget vervolgfase (2018-2020) ca. 28% van opstartkosten

Bijvangst vrij lezen

Dat vrij lezen positieve effecten op woordenschat, spelling en begrijpend lezen heeft, mag inmiddels bekend zijn. Lees *Meer lezen, beter in taal - mbo* van Kees Broekhof er maar op na. Maar vrij lezen heeft een belangrijke bijvangst, namelijk meer rust en concentratie in de klas. Marlies de Groot van het Koning Willem I College wilde daar graag meer over weten en zette daarover bij de Kennisrotonde van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek een vraag uit: heeft vrij lezen een positief effect op het pedagogisch klimaat in de klas? Uit het antwoord kwam naar voren dat daar nog nooit onderzoek naar is gedaan – werk aan de winkel dus. Het omgekeerde is wel bekend: in een goed pedagogisch klimaat lezen studenten gemakkelijker.

doen en zette meteen vrij lezen op het rooster, dagelijks een vast half uur in alle lessen, dus niet alleen bij Nederlands.
Leraren die willen is een absolute voorwaarde voor het welslagen van zo'n pilot. Janssen: 'We zijn met opzet gestart met leraren die zeggen: dit wil ik, hier ben ik enthousiast voor. Ze moeten ook met het hele team meedoen, alleen dan werkt het en alleen dan krijg je dingen voor elkaar.' De Groot vult aan: 'Als collega's het onderling nog niet eens zijn of ze vrij lezen belangrijk vinden, zijn ze nog niet klaar om te starten. Ik zei dan ook duidelijk: zorg maar eerst dat jullie het samen eens worden.'

Paarse boekenkast

Elke afdeling besprak de wensen voor de collectie met een collectioneur van de bibliotheek en zo ontstonden drie maatwerkcollecties, passend bij de interesses en leesniveaus van de studenten. De FBO-boekenkast telt bijvoorbeeld veel jeugd- en jongerenboeken, tijdschriften en informatieve boeken en die van AOV veel thrillers en misdaadromans – 'de pistooltjes', zoals ze haast liefkozend genoemd worden – en oorlogsboeken.
Jaarlijks wordt een deel van deze basiscollectie vervangen, waarbij de collectioneur goed luistert naar de leraren en leesconsulenten: welke boeken vinden studenten leuk en welke lenen ze vaak? En welke nieuwe wensen zijn er? Zo wilde FR graag een rek met boeken van niet-westerse schrijvers, omdat deze afdeling veel allochtone studenten telt. Ook boeken met korte verhalen bleken handig: als een student toevallig zijn boek vergeten is, kan hij tijdens het vrij lezen een verhalenbundel pakken. De Groot en Janssen lieten het aan de afdeling over om een ruimte te kiezen voor hun schoolbieb. Daar rolden ogenschijnlijk niet de mooiste ruimtes uit. Zo staan de boekenkasten bij FBO in een gang. Toch een ondergeschoven kindje? Nee, juist niet, want elke keer als studenten de school binnenkomen, lopen ze zo langs de boekenkasten. Bovendien kreeg de schoolbieb

afgelopen zomer zichtplanken om boeken uit te stallen en zitbankjes, zo wordt de gangbieb nog uitnodigender. De twee afdelingen waarmee de pilot met ingang van dit studiejaar is uitgebreid, leerden van de opgedane ervaringen. Ze kozen meteen voor een aantrekkelijke ruimte. Zo stalde Horeca de boeken uit in een voormalige paarse servieskast. Belangrijk, want de schoolbibliotheken moeten studenten verleiden tot lezen.
Het uitleensysteem installeren was nog wel een hobbeltje. Een grote organisatie als een ROC wil ICT-beheer in eigen hand houden en zit niet meteen te wachten op een externe server van een bibliotheek. De Groot en Janssen geven het graag mee als tip voor anderen: zorg dat je van meet af aan alle betrokken afdelingen binnen de school goed informeert en meeneemt in de planfase. Confronteer je hen met een voldongen feit, dan gaan mensen in de contramine.
Inmiddels loopt alles op rolletjes. Studenten kunnen zelf boeken lenen, vrijwilligers om de bieb te bemannen zijn niet nodig. 'We hebben afgesproken om het allemaal zo makkelijk mogelijk te regelen, zodat leraren geen administratieve rompslomp hebben', vertelt Janssen. De uitleentermijn is tien weken en aan boetes doen ze niet. Mocht er al eens een boek verdwijnen, dan is dat jammer. Maar je zou het ook positief kunnen zien: 'Als studenten een boek willen hebben, dan ben je goed bezig.'

Leesconsulenten

Die fysieke schoolbibliotheek was het doel van het eerste pilotjaar, maar is middel tot het echte doel, namelijk dat vrij lezen een structureel deel van het curriculum wordt en dat deelnemende afdelingen daarover een visiedocument hebben. 'Eerlijk is eerlijk, lezen op het mbo, daarvan zeiden veel leraren: dat doen we hier toch niet?!', licht De Groot toe. Toch is het juist op het mbo hard nodig, want taalvaardigheid is een absolute voorwaarde voor een succesvolle (school) loopbaan. De Groot: 'Er is meer

Succesfactoren

Uitvoerend niveau
- enthousiaste leraren
- hele team doet mee
- nabijheid van boeken voor studenten
- maatwerkcollectie per afdeling
- deskundige leesconsulent per afdeling

Beleidsniveau
- een verbindende factor op beleidsniveau binnen de school
- korte lijnen: mensen die elkaar kennen en vertrouwen

Strategisch niveau
- enthousiasme en betrokkenheid collegevoorzitter en bibliotheekdirecteur
- (financiële) steun van directies ROC en bibliotheek

nodig dan alleen zakelijke teksten om hun taal te verbeteren. Investeren in vrij lezen is investeren in langetermijndoelen.'
De deelnemende afdelingen zijn daar al van overtuigd. Sommige leraren kenden het onderzoek van Suzanne Mol over de positieve effecten van vrij lezen op taalvaardigheid en besloten vrij lezen op het rooster te zetten. Leraren en consulenten gebruiken dat onderzoek ook om studenten uit te leggen waarom lezen zo goed voor hen is. De insteek is overal: lezen is belangrijk en hoort bij deze opleiding. 'Wij lezen hier gewoon.'
Elke afdeling vult het vrij lezen op eigen manier in, van twee kwartiertjes per week tot dagelijks een half uur. En Financiën & Recht heeft vrij lezen verbonden aan het examen gesprekken voeren: studenten vertellen over de boeken die ze gelezen hebben en waarom ze die wel of niet leuk vonden.
Twee leesconsulenten ondersteunen leraren om het fictie lezen verder in te vullen en geven tips. Bijvoorbeeld dat je vrij lezen het beste aan het begin van de les kunt doen. Zo profiteer je de hele les van de door het lezen ontstane rust en concentratie. Sommige studenten, vooral bij FBO, vinden die rust en stilte te erg. 'Leraren kloppen dan bij de leesconsulenten aan hoe daarmee om te gaan', vertelt Janssen. 'Een mogelijke oplossing is om hen tijdschriften aan te bieden of om die studenten een afspraak met de leesconsulent te laten maken.'
De consulenten leiden groepjes studenten rond in de schoolbibliotheek en helpen hen bij het kiezen van een geschikt boek. Ze informeren leraren over welke boeken in de smaak vallen en over nieuw aanbod. Vanaf dit studiejaar maken ze ook werk van een inhoudelijke programmering, in aansluiting bij landelijke campagnes als Nederland Leest, Literatour en de Gedichtenweek. Soms is dat pionieren, vertelt De Groot lachend. 'Bij Literatour kregen we te horen: lezen ze in mbo ook?! Ja dus.'
Schrijvers in de klas zodat een boek gaat leven, samen praten over boeken, voorlezen – voor leesbevorderaars is het gesneden koek, voor veel leraren in het mbo is het nieuw. 'Maar ook in het mbo is het belangrijk dat leraren zien wat een boek doet met studenten', vertelt Janssen. 'En ja, voorlezen bij deze groep is een enorme drempel, maar juist door een klein stukje voor te lezen haal je jongeren over om te gaan lezen.' De Groot vult aan: 'Onze collegevoorzitter zei het heel mooi: veel mensen denken dat je op het mbo als mens al af bent, klaar voor de maatschappij, maar het mbo is juist de laatste kans die je krijgt om iemand aan het lezen te krijgen.'

Praktische tips

- werk bottom-up met mensen die willen
- creëer eigenaarschap: regel dingen niet voor, maar samen met lerarenteams
- durf ook nee te zeggen als een team er nog niet klaar voor is of als iets voor de bibliotheek niet haalbaar is
- voorkom verrassingen en neem alle betrokken afdelingen mee in je planfase
- maak je uitleensysteem AVG-proof: toegestaan zijn voorletters en achternaam, studentnummer, geboortejaar (dus niet geboorte datum), hun studentenmailadres, lesgroep en leerjaar
- zet je collectie niet op alfabet, maar op thema
- zet in je schoolbibliotheek twee bakjes met FaceBook-duimpjes en een pen en vraag studenten om hun mening over een boek erop te schrijven en op een prikbord te hangen als tips voor hun medestudenten

Opbrengsten

Het college van bestuur ondersteunt de voortzetting van de pilot tot 2020. Financiering van de schoolbibliotheken en leesbevordering in het mbo daarna zal mede afhangen van de opbrengsten. Eén ding staat volgens de deelnemers als een paal boven water: de leesconsulenten hebben een grote toegevoegde waarde.
Vier uur per week per afdeling een leesconsulent lijkt ook voldoende. 'Ze kunnen er heel veel in doen', vertelt Janssen. 'Natuurlijk zijn er vragen vanuit de afdelingen of ze er niet elke dag tussen de middag kunnen zijn, maar er zijn ook grenzen aan wat bekostigd kan worden.' Leidt de pilot ook tot betere taalvaardigheden bij de studenten? De Groot en Janssen zijn daar realistisch in: dat valt binnen zo'n korte periode niet aan te tonen, je werkt op de lange termijn. 'We dachten eerst: we moeten meteen laten zien dat de woordenschat hier omhoog vliegt', vertelt Janssen.

‘Maar zoals Sardes-onderzoeker Kees Broekhof zegt: je kunt het wetenschappelijk onderzoek niet zomaar overdoen en dat hoeft ook niet. De positieve effecten zijn keer op keer bewezen, je kunt erop vertrouwen dat het werkt.’

Wat De Groot en Janssen wel kunnen aantonen is dat de leesattitude van studenten positiever wordt. Uit een evaluatie onder studenten en leraren over vrij lezen kwam louter lof. ‘De studenten van FBO vinden het “chill”’, leest De Groot voor. En: ‘Het is niet gek dat je het doet, het is geen afgang als je een boek pakt, het hoort er gewoon bij. Leraren hebben het plezier zien groeien.’ De Groot: ‘En dit was dus de afdeling met studenten die nauwelijks lazen!’

Leraren van andere afdelingen schreven in hun evaluatie: ‘Ik ervaar dit als een luxe om dit in mijn klas en omgeving te mogen hebben.’ En: ‘Ja, het kost tijd, je moet investeren, maar wat levert het veel op.’ Studenten zelf zeggen dat ze rustig worden van lezen en in werelden komen waar ze anders niet zouden komen. Die toegenomen rust en concentratie noemen ook leraren als winst (zie ook kader ‘Bijvangst vrij lezen’).

En dan is er de olievlekwerking: afdelingen die het succes zien en zeggen: dat willen wij ook. Het leidde dit studiejaar al tot twee nieuwe deelnemers. Alle twintig afdelingen een schoolbibliotheek? Nee, dat hoeft voor De Groot en Janssen niet. Wel dat het bij afdelingen die er bewust voor kiezen structureel wordt. En dat het college van bestuur, ook na het op handen zijnde vertrek van de huidige voorzitter, leesbevordering blijft steunen. Dus ze blijven werken op alle niveaus van de organisatie. Na een jaar hebben ze in elk geval het vertrou- wen dat ze op de goede weg zijn. ‘Onze grootste nachtmerrie was: nou hebben we prachtige boekenkasten en duizenden boeken klaar staan en niemand gebruikt ze. Die is gelukkig niet uitgekomen.’ ■

LEZEN IN HET MBO – IN DE PRAKTIJK

Deltion College en Stadkamer (Zwolle)

WERKEN AAN BETEKENISVOL TAALONDERWIJS

Vrij lezen is binnen het Deltion College in Zwolle al sinds 2011 een begrip. Binnen de pilot van de Bibliotheek *op school* mbo koerst het ROC nu op een vrij lezen 2.0. Leraren ontwikkelen betekenisvol en motiverend onderwijs door taal en lezen te koppelen aan burgerschapsthema's. De school werkt daarbij nauw samen met Stadkamer en laat zich inspireren en begeleiden door onderzoekers van Hogeschool Windesheim.

Deltion College mag met recht een voorloper heten als het gaat om leesonderwijs in het mbo. In 2011 begon één docent ermee en inmiddels hebben zo'n tachtig leraren het opgenomen in hun lessen (zie ook kader Tien gouden regels). Voor veel Zwolse mbo-studenten is lezen dus heel gewoon.
Frank Schaafsma, projectleider Nederlands, Engels en burgerschap binnen Deltion, heeft er al de nodige lezingen en presentaties over gegeven. Ondertussen is hij in het denken over beter taalonderwijs alweer enkele stappen verder. Zijn zelf gestelde opgave: hoe kun je het vak Nederlands betekenisvoller en motiverender maken voor studenten? Want mbo-studenten willen vooral een vak leren, taal interesseert hen doorgaans minder. Toch hebben ze die taal nodig om de opleiding succesvol te doorlopen en later een goede beroepsbeoefenaar te worden en volwaardig mee te kunnen draaien in de samenleving.
Een bibliotheek op school had Deltion niet meer nodig – de mediatheek is al op orde en er zijn al jarenlang nauwe contacten met Stadkamer. Maar de Bibliotheek *op school* – mbo bood wel een mooie kans om leraren binnen een pilot nieuw onderwijs te laten ontwikkelen en te beproeven. En daar zetten collegebestuur en bibliotheekdirectie graag hun handtekening onder.

Burgerschap

Bij bijna elke mbo-opleiding staat Nederlands op het rooster. De lesmethode bestaat vaak uit losse lesjes en oefeningen. Schaafsma wilde dat graag verbeteren. 'Uit onderzoek is bekend dat taalonderwijs motiverender en effectiever is naarmate het voor studenten contextrijker en betekenisvoller wordt. Het moet minder hapsnap worden.'
Dat kan door Nederlands en vrij lezen te verbinden met het vak burgerschap, dat net als taal een (wettelijk verplicht) curriculumonderdeel is voor alle mbo-opleidingen en daarmee een vanzelfsprekende context. Die context kan er ook voor zorgen dat het vrij lezen een inhoudelijke inbedding krijgt. Een andere optie is om taal te verbinden aan de vaklessen en dat gebeurt ook al. 'Zo laten ze bij Zorg studenten boeken over zorg lezen. Maar niet overal is die link met het latere beroep zo gemakkelijk te leggen, over Metaal bijvoorbeeld zijn niet zoveel leesboeken te vinden. Daarom is burgerschap een welkome kapstok', licht Schaafsma toe. 'Burgerschap is het inhoudelijke uitgangspunt en de taal wordt aan deze context gekoppeld.' Hij vond bovendien inspiratie en bevestiging in het onderzoek van Bram Eidhof (Hogeschool van Amsterdam) waaruit een sterke samenhang tussen taalontwikkeling en burgerschapskunde bleek: hoe beter in taal, hoe hoger de scores op burgerschapskennis en -houding.

Deltion in het kort

- Ruim 16.000 studenten
- 225 opleidingen

Studiejaar 2017-2018
3 leraren met elk 1 klas (samen circa 65-70 studenten)
- Banket en Patisserie
- Metaal
- Media en Vormgeving

Studiejaar 2018-2019
9 nieuwe/extra deelnemers aan pilot (samen circa 210 studenten)
- Tandartsassistent
- Pedagogisch Werk
- Handel en Ondernemen
- Financiële Beroepen
- Luchtvaartdienstverlening
- Sport & Bewegen
- Orde & Veiligheid
- Defensie
- Verpleegkunde

Partners
- Stadkamer Zwolle
- Rijnbrink Groep
- Hogeschool Windesheim (onderzoeker Erna van Koeven)
- Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (opleiding maatschappijleer)
- Hogeschool van Amsterdam (onderzoeker Bram Eidhof)

Tien gouden regels voor vrij lezen

Erna van Koeven (Hogeschool Windesheim) deed bij Deltion onderzoek naar de voorwaarden en succesfactoren voor vrij lezen in het mbo. Haar publicatie *Je vak moet je doen, niet lezen* (2015) bevat de volgende tien gouden regels voor vrij lezen:

1. Het leesplezier van de studenten staat centraal.
2. Vrij lezen vindt plaats in een veilige positieve sfeer met een vaste groep, op een vaste tijd en met een vaste begeleider.
3. Tijdens vrij lezen is sprake van rust en stilte en er wordt de tijd genomen voor de implementatie ervan.
4. Leraren en studenten weten waarom wordt gelezen.
5. Voor alle studenten gelden dezelfde afspraken.
6. Leraren zijn rolmodel voor studenten door zelf te lezen.
7. Er is een aansprekend boekenaanbod.
8. Studenten denken mee over de invulling van vrij lezen.
9. Omgaan met verschillen vindt plaats binnen de groep (gevarieerd boekenaanbod, e-readers, luisterboeken).
10. Vrij lezen wordt ondersteund door het management en binnen het team wordt samengewerkt.

Samen met Erna van Koeven (onderzoeker Hogeschool Windesheim), enkele leraren en Sanne Gras, tot september 2018 adviseur media- en taaleducatie voor het voortgezet onderwijs bij Stadkamer, formuleerde Schaafsma twee thema's om in de lessen mee te werken: verzet en over grenzen. 'Lezen en schrijven moeten gaan over waar studenten zelf mee bezig zijn en dingen die hun hart raken.

Lesontwikkeling

Leraren Nederlands en burgerschap van drie opleidingen (zie kader Deltion in het kort) zijn, met steun van hun opleidingsmanagers, in het eerste pilotjaar met de thema's in de lessen aan de slag gegaan. De pilotgelden zijn gebruikt om hen vrij te roosteren, zodat ze echt tijd hebben voor lesontwikkeling. Schaafsma en Van Koeven hebben, samen met mediathecaris Carla Brugman van het Media Informatie Centrum (MICT) van Deltion, bovendien het nodige voorwerk verricht.
Zo schreven ze een docentenhandleiding met een lesformat, keuzeopdrachten en mogelijke aanpakken. Deze bevat ook informatie over inzichten uit onderzoek over wat werkt, zoals contextrijk onderwijs, betekenisvol leren, burgerschap en (vrij) lezen. Bijvoorbeeld dat je teksten niet moet vereenvoudigen, studenten beter kunt helpen moeilijkere teksten te lezen

en begrijpen, waardoor hun woordenschat en spelling verrijkt worden. Stadkamer en MICT stelden bovendien per thema materiaallijsten samen. 'We hebben daarbij gelet op zoveel mogelijk verschillende invalshoeken, zowel qua inhoud als vorm. De lijst bevat niet alleen boeken, maar ook krantenartikelen, filmpjes en muziek', vertelt Gras. En natuurlijk staan ook de boeken met levensverhalen van de eigen studenten erop die Deltion heeft laten maken door studenten journalistiek van Hogeschool Windesheim: *Queen Latifa* (2014) en *King Leroy* (2018).
Studenten en leraren kunnen alle materialen in het MICT terugvinden, daar zijn aparte boekenkasten voor beide thema's ingericht. In Stadkamer is dat niet het geval. 'Maar onze baliemedewerkers weten wel dat Deltion met deze thema's bezig is en gaan vaak het gesprek met hen aan: wat voor boek zoek je dan en wat vind je interessant? Zo krijgen ze een passend boek.' Schaafsma vult aan: 'Voor de herkenning is zo'n themakast natuurlijk heel mooi. Maar naarmate de pilot groeit, zal één kast niet meer toereikend zijn. Er ontstaan dingen door de lessen te geven, er komen steeds weer nieuwe materialen bij. Het is belangrijk om telkens actueel en aansprekend materiaal te gebruiken.'
Zo zette een docent Nederlands bij de opleiding beveiliging de zaak Holleeder centraal om een eigen draai aan het thema verzet te geven. Zij begint met een artikel uit de krant, leest daarna voor uit Judas van Astrid Holleeder en discussieert dan met studenten wat die ervan vinden dat Holleeders zus dat boek heeft geschreven. Is dat verzet of verraad? De crux is dat er in de lessen ruimte is voor de eigen leefwereld en ervaringen van studenten. 'De docent pakt het thema echt samen met de klas op. Niet: dit moeten jullie doen, maar wat vinden jullie ervan', vertelt Schaafsma. 'Bij verzet kun je bijvoorbeeld beginnen met: schrijf eens in tien zinnen op wat verzet voor jou betekent. Dat is wat anders dan maak de schrijfopdracht op bladzijde 16.' Gras vult aan: 'Die eigen inbreng zorgt voor eigenaarschap. Studenten zijn trots op waar ze mee bezig zijn en bereiken.'

Succesfactoren

Uitvoerend niveau
- leraren werken vanuit intrinsieke motivatie aan verbetering van hun onderwijs
- mediatheek met materialen passend bij burgerschapsthema's
- koppeling vrij lezen aan thema's maakt lezen betekenisvol en daarmee motiverend voor studenten

Beleidsniveau
- continuïteit in samenwerking school en bibliotheek, los van individuen
- de bibliotheek is niet louter leverancier, maar meedenkend partner
- korte lijnen projectleider, leraren, mediatheek en bibliotheek
- evidence-based onderbouwing van de didactische aanpak

Strategisch niveau
- enthousiasme en betrokkenheid collegevoorzitter
- (financiële) steun van directies ROC en bibliotheek

Praktische tips

- werk bottom-up met leraren die willen
- leraren: inspireren in plaats van verplichten
- studenten: meer leren door motiveren
- benut kennis uit onderzoek om je onderwijs te verbeteren
- rooster leraren vrij om nieuw onderwijs te ontwikkelen
- boeken lenen met studentenkaart is laagdrempeliger dan met een apart bibliotheekpasje

Infrastructuur

De inhoud staat dus voorop in de Zwolse pilot Burgerschap, Nederlands & Lezen. Stadkamer is hierin nadrukkelijk meedenkende partner. Dat neemt niet weg dat de bibliotheek ook diverse praktische zaken voor haar rekening neemt. Maar die infrastructuur lag er al. Zo werkt Deltion al jaren samen met Stadkamer en Rijnbrink, de provinciale ondersteuningsinstelling, voor wisselcollecties en een aquabrowser. Alle studenten (en medewerkers) zijn op kosten van het ROC lid van de bibliotheek en kunnen met hun studentenkaart boeken lenen. Dat kan in Stadkamer of elke andere bibliotheek in Overijssel, maar ook in de schoolmediatheek.
'Daar kunnen ze op computers in onze hele collectie kijken en materialen aanvragen en dan ligt dat de volgende dag op school. Wij verzorgen dagelijks transporten aan Deltion', vertelt Gras.
Dat maakt boeken lenen voor studenten heel laagdrempelig, niet voor niets gaat 90% van de uitleningen via school. Daar zit ook een schoolmediathecaris klaar die studenten helpt bij het kiezen van een boek.
'Wij vinden dat dit bij onze taken hoort', stelt Gras. 'Als bibliotheek zijn wij nu bezig met een aanpak voor 0-18 jaar, *Alle Zwolse kinderen lezen*, gericht op preventie van laaggeletterdheid, dus we vinden het juist mooi en vanzelfsprekend dat we die lijn kunnen doortrekken naar het mbo. Het past bovendien in de visie en missie van Stadkamer om duurzame samenwerkingen in de stad aan te gaan. Je kunt vanuit één instelling een bepaald doel willen halen, maar het is veel sterker als alle organisaties die een taak hebben rondom jongeren, samenwerken.'
Deze solide infrastructuur maakt dat zaken snel en flexibel te regelen zijn. Schaafsma geeft het voorbeeld van een opleiding die wat wilde doen rondom hospitality, gastvrijheid. 'Dat vonden we een mooi thema en toen had onze mediatheek het zo voor elkaar dat er een lijst met bijpassende materialen kwam.

Groeimodel

Schaafsma is bewust klein begonnen, met drie leraren van drie opleidingen die zelf graag hun onderwijs wilden verbeteren. Zij zijn nog steeds enthousiast – 'eindelijk zijn we betekenisvol bezig', hoort Schaafsma terug – en gaan door. Sinds dit studiejaar zijn daar negen nieuwe opleidingen bijgekomen. 'Ze hoeven niet per se binnen deze pilot aan de slag', zegt Schaafsma. 'Het gaat ons er vooral om dat mensen kritisch nadenken over hun taalonderwijs en hoe ze dat contextrijker kunnen maken. De enige voorwaarde die we stellen is dat vrij lezen deel uit blijft maken van hun onderwijs, omdat alle onderzoeken uitwijzen dat dit een zeer effectieve manier van taalonderwijs is.'

Het collegebestuur onderschrijft het belang van vrij lezen en contextrijk taalonderwijs, van een verplichting van hogerhand is geen sprake. En dat is vooralsnog ook prima, vinden Schaafsma en Gras. 'Het werkt het beste als leraren er zelf voor kiezen, met hun hart en omdat ze erachter staan. Als je zelf uitstraalt dat je het belangrijk vindt en er plezier in hebt, dan ben je een rolmodel voor studenten, anders werkt het niet. Wij gaan uit van de olievlek, zo ging dat met vrij lezen en zo gaat dat hopelijk ook met contextrijk (taal)onderwijs.'

Dat groeimodel geldt ook voor de thema's. Dit studiejaar komt gastvrijheid er als derde thema bij en op termijn moeten dat er vier worden, voor elke lesperiode van tien weken eentje. Het ideaal zou zijn dat de lessen in blokuren ingeroosterd worden, dan kun je echt de diepte in. Dat is nu nog niet altijd het geval. 'Stel dat dit echt een succes wordt, dan kan dat een volgende stap zijn.' Overigens bepalen opleidingen zelf hoeveel uur ze aan Nederlands en burgerschap besteden.

Onderzoekster Erna van Koeven (Hogeschool Windesheim) gaat de opbrengsten van de pilot evalueren en kijken wat wel en niet werkt en wat de effecten en voorwaarden zijn. Schaafsma verwacht niet dat de toetsprestaties meteen omhoog gaan, wel dat studenten het onderwijs motiverender en betekenisvoller gaan vinden. En dat vormt het begin van alle leren. ■

THIS IS WHERE THE WORLD ENDS
From the author of Falling into Place
AMY ZHANG
JENNY VALENTINE
HET DUBBELLEVEN VA
CASSIEL ROADNIGHT
VALE

LEREN VOORLEZEN VOOR LATER

ROC Midden-Nederland (Amersfoort) en Bibliotheek Eemland

LEREN VOORLEZEN VOOR LATER

Ze gaan later werken als pedagogisch medewerker of onderwijsassistent. En dus moeten PWO-studenten tijdens hun opleiding iets leren over boeken, (voor)lezen en leesplezier. Daarom kozen ROC Midden-Nederland en Bibliotheek Eemland dit als speerpunt voor hun samenwerking binnen de pilot de Bibliotheek *op school* mbo.

Helemaal afwezig was voorlezen niet in de opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (PWO). Het kwam kort aan bod bij de lessen over taalactiviteiten met kinderen, vertelt Els Degeling, docent Nederlands binnen Welzijn College van ROC Midden-Nederland in Amersfoort. 'Maar een goede instructie in interactief voorlezen en informatie over boeken ontbraken.'
Dat bleek een gemis. Een van de eerste activiteiten die studenten op hun stageplek zelfstandig mogen doen is voorlezen aan baby's, peuters of basisschoolleerlingen. Dat ging ze nog niet echt goed af, hoorde Degeling terug van praktijkopleiders op de stageplekken. Ook studenten zelf vonden het lastig.
Ze pakte de handschoen op en riep daarbij de hulp in van Bibliotheek Eemland. 'We werkten al samen. Zo gingen onze eerstejaarsstudenten op bibliotheekbezoek. De pilot van de Bibliotheek *op school* bood ons de kans om een structurele samenwerking aan te gaan.' Najaar 2017 tekenden de directies van Welzijn College en Bibliotheek een samenwerkingsovereenkomst.

Eigen leesplezier

Om PWO-studenten beter voor te bereiden op de beroepspraktijk is het curriculum op twee punten versterkt: er is meer aandacht voor beroepsvaardigheden als interactief voorlezen en kennis van het boekenaanbod én voor eigen leesplezier en taalvaardigheid van de studenten. Dat laatste is een voorwaarde voor het eerste, stelt Diny Scheper, specialist vo/mbo en vanuit Bibliotheek Eemland coördinator van de pilot. 'Als studenten zelf plezier in lezen krijgen, gaan ze beter lezen en zien ze eerder het belang van voorlezen.' Degeling knikt: 'Hoe kun je voorlezen als je zelf een uitgesproken hekel aan lezen hebt?'

Om dat zelf lezen te bevorderen staat er in het eerste en tweede jaar een half uur per week vrij lezen op het rooster. De bibliotheek stelt leencollecties op maat samen, aansluitend bij het niveau en de interesses van de studenten. 'Denk aan boeken van Eenvoudig Communiceren, nonfictie, spannende leesboeken van Mel Wallis de Vries, Helen Vreeswijk, Dirk Bracke en waargebeurde en realistische verhalen over bijvoorbeeld loverboys en ongewenste zwangerschap', somt Scheper op.

Aan het begin van een blok van negen weken staat een kar met de boeken in de klas en mag elke student er eentje uitkiezen. 'Studenten ontdekken door het vrij lezen dat ze toch van lezen houden. Sommigen vinden het echt moeilijk om na een half uur dat boek weg te leggen', vertelt Scheper. Degeling vult aan: 'Ik had een meisje uit Polen met

ROC Midden-Nederland in het kort

- 3 locaties (Utrecht, Amersfoort en Nieuwegein)
- circa 18.000 studenten
- 13 colleges

Pilot Amersfoort
- studiejaar 2017-2018: 23 docenten, 11 klassen (samen circa 250 studenten): Pedagogisch werk en onderwijsassistent (PWO)
- Nieuw in studiejaar 2018-2019: serviceopleidingen niveau 2

Partners
- Bibliotheek Eemland
- Voorleesexpress
- Gemeente Amersfoort (serviceopleiding)

Budget voor twee schooljaren (2017-2019)
- ROC Midden-Nederland: € 10.500
- Bibliotheek Eemland: medewerker 2 uur per week
- Kunst van Lezen: € 7700
- Gemeente Amersfoort € 8000 (€ 5000 voor PWO en € 3000 voor serviceopleiding.)

Succesfactoren

Uitvoerend niveau
- leencollectie op maat
- aantrekkelijke beroepsgerichte collectie op school
- vrij lezen op het rooster
- authentieke opdrachten

Beleidsniveau
- de bibliotheek is niet louter leverancier, maar meedenkend partner
- korte lijnen tussen projectleiders van school en bibliotheek
- aanhaken bij infrastructuur en kennis die er al is (VoorleesExpress)

Strategisch niveau
- (financiële) steun van directies ROC en Bibliotheek
- gemeente die nut van leesbevordering inziet

een taalachterstand dat dolgraag *Judas* van Astrid Holleeder wilde lezen. Ze was alleen bang dat ze het in die negen weken niet uit zou krijgen. “Geen probleem, kijk maar hoe ver je komt”, zei ik. Pas vroeg ze of ik ook naar de tv-verfilming keek. “Ja, dat komt door jou, door jou wilde ik er ook meer van weten”, zei ik. Dat vond ze superleuk.’

Om te voorkomen dat het te vrijblijvend wordt, krijgen studenten vragen en opdrachten bij hun boek. Degeling: ‘Geen traditionele analyseopdrachten, maar bijvoorbeeld een ander einde bedenken of een interviewvraag formuleren aan de hoofdpersoon. Daar krijgen ze ook een cijfer voor.’

Aanvankelijk was het de bedoeling dat alle studenten een gratis bibliotheeklidmaatschap zouden krijgen. Maar dat stuitte op praktische problemen. ‘Het ROC trekt studenten uit de hele provincie, maar de gemeente wil geen subsidie geven aan studenten uit andere gemeenten. En iemand gaat ook liever in de eigen woonplaats naar de bibliotheek dan hier’, legt Scheper uit. ‘Toen hebben we dat maar losgelaten.’

Verteltas

Om het eigen leesplezier van de studenten te stimuleren is bewust gekozen voor een leencollectie en geen vaste schoolcollectie. ‘Zo kun je beter inspelen op de actualiteit en op wat jongeren willen lezen’, vertelt Degeling. Er is dankzij de pilot wel een bibliotheek op school gekomen, maar dan eentje met boekenaanbod voor kleine kinderen. Een beroepsgerichte collectie dus. Allesbehalve een overbodige luxe, vertelt Degeling. ‘Op school was net een beroepslokaal ingericht, met een keuken en kinderbedjes en zo. Maar de collectie prentenboeken was zwaar verouderd en weinig aantrekkelijk.’

De school investeerde in een nieuwe collectie 0-8 jaar, samengesteld door de leesconsulent van de bibliotheek. Studenten krijgen in het eerste jaar instructie in interactief voorlezen. Daarvoor zet de bibliotheek de coördinator van de VoorleesExpress in, die is immers al gewend vrijwilligers te trainen om in gezinnen voor te lezen.

Eerstejaars doen vervolgens een project met verteltassen en voor tweedejaars staat er een voorleeswedstrijd op het programma. ‘Studenten maakten eerder ook al een verteltas bij een prentenboek, maar die waren nogal wisselend van kwaliteit’, vertelt Degeling. ‘Dankzij de samenwerking met de bibliotheek maken ze nu verteltassen die de vrijwilligers van de VoorleesExpress echt gaan gebruiken. Het is overdonderend hoe leuk studenten het nu vinden om ze te maken. Ze denken er ook echt over na hoe je met een spelletje of praatplaat de woordenschat van jonge kinderen kunt stimuleren.’ Scheper vult aan: ‘Voor alle partijen werkt het: de vrijwilligers krijgen mooie educatieve verteltassen, de kinderen ontwikkelen hun woordenschat en studenten leren wat er allemaal komt kijken bij interactief voorlezen.’

Vakliteratuur

In hun eerste jaar brengen studenten ook een groepsbezoek aan de bibliotheek. ‘Wij spreken hen dan aan als lezer, als leidster en als

professional', vertelt Scheper. 'Ofwel: we laten zien dat ze bij ons niet alleen terecht kunnen voor fijne leesboeken voor zichzelf en voorleesboeken voor hun stages, maar ook voor vakliteratuur. Bijvoorbeeld boeken over huilbaby's of autisme.'

Degeling hoopt dat haar studenten van die vakliteratuur gebruik gaan maken. 'Binnen het beroepsonderwijs gaat men er steeds meer vanuit dat studenten alles wel online vinden, er wordt nauwelijks nog vakliteratuur aangeschaft. Dat is funest. Het is echt een verkeerd idee dat je nooit een boek hoeft open te slaan om meer te weten te komen over kinderen met afwijkend gedrag.'

We zouden, zo denkt ze hardop, eens een plannetje moeten bedenken om het lezen van vakliteratuur aan te wakkeren. En ter plekke ontvouwen Degeling en Scheper het idee voor een leencollectie met vakliteratuur. 'Bijvoorbeeld voor onze derdejaars, die moeten vaak werkstukken maken waarin ze ook theorie moeten verwerken.'

Vliegwiel

De pilot loopt binnen de PWO-opleiding nu voor het tweede jaar. Inmiddels is er ook samenwerking op gang gekomen tussen de niveau-2 serviceopleidingen en de bibliotheek. 'Die valt formeel buiten de pilot, maar is er wel het gevolg van', vertelt Scheper. Ze heeft hiervoor onlangs gemeentelijke subsidie binnengehaald.

Zo kan de pilot een vliegwiel worden voor blijvende samenwerking van de bibliotheek met meer mbo-opleidingen, ook na afloop van de pilot. Dat was van meet af aan de inzet van de samenwerkingsovereenkomst. Gaat dat ook lukken? Het is nog een open vraag, maar Degeling en Scheper zijn positief gestemd. 'Het kostte ons twee jaar geleden niet veel moeite onze directies te overtuigen van het belang van lees- en taalbevordering', zegt Degeling. 'En dan is PWO nog een relatief makkelijke groep, daar zitten ook leerlingen bij die geen hekel hebben aan lezen.

Bij studenten van niveau-2-opleidingen is dat anders, daar is leesbevordering echt heel hard nodig om hen taalvaardiger te maken.'
Scheper is blij met deze verbreding van het werkterrein: 'Ik heb me altijd moeten richten op het vmbo tot 15 jaar, maar eigenlijk is de noodzaak in het mbo net zo groot. Misschien wel groter. We zien dat de samenwerking heel vruchtbaar is. En de gemeente ziet dat gelukkig ook.'

Nog niet alles wat gepland stond, is al gelukt. Zo zou Degeling graag zien dat alle collega's, en niet alleen de docenten Nederlands, zich betrokken voelen bij (voor)leesvaardigheid. 'Dat verhaal bij iedereen te laten landen, is moeizaam. De training die wij voor alle docenten wilden, is nog niet gelukt.'

Daar gaan ze de komende tijd meer werk van maken. Vergeleken met twee jaar geleden zijn er al grote stappen gemaakt. 'Fictie lezen is in het mbo formeel niet verplicht. Het was lange tijd behoorlijk uit beeld. Dat het nu weer op ons programma staat, is winst. Dat hadden we zonder de bibliotheek niet voor elkaar gekregen.' ■

Praktische tips

- koppel lezen aan het beroep, dat motiveert studenten
- werk met echte opdrachtgevers
- gebruik de mbo-monitor van de Bibliotheek *op school* om leesvoorkeuren van studenten te ontdekken
- maak collega-docenten medeverantwoordelijk voor leesvaardigheid
- laat zien dat vakliteratuur belangrijk is voor professionalisering

Specialist leesbevordering 0-12 jaar

Stichting Lezen heeft samen met ROC Midden-Nederland (Utrecht) het initiatief genomen voor het keuzedeel specialist leesbevordering 0-12 jaar. Dit keuzedeel (240 studie-uren) is gevalideerd en daarna heeft het ROC, mede op basis van de ervaringen bij de opleiding PWO in Amersfoort, en met hulp van Stichting Lezen, onderwijs- en examenmateriaal ontwikkeld. Aan bod komen onder meer (voor)lezen en het belang daarvan, het bevorderen van leesplezier en het maken van activiteitenplannen. Studenten binnen de mbo4-opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent kunnen zich hiermee specialiseren tot beginnend voorleescoördinator. Ze leren hoe ze kinderen, collega's en ouders bij (voor)leesactiviteiten kunnen enthousiasmeren, adviseren en begeleiden. Het lesmateriaal komt landelijk beschikbaar.

NY

OP DE BRES VOOR GELETTERDE STUDENTEN

ROC Aventus en Bibliotheken
(Apeldoorn/Deventer/Zutphen)

OP DE BRES VOOR GELETTERDE STUDENTEN

Veel studenten van de niveau-2-opleidingen zijn niet taalvaardig genoeg. Daarom maakt de sector Zorg & welzijn van ROC Aventus op al haar vier locaties serieus werk van vrij lezen. Binnen de pilot de Bibliotheek *op school* mbo werken ze samen met drie bibliotheken en POI Rijnbrink. Zo weten de opleidingen zich verzekerd van een aantrekkelijke en actuele collectie.

Begin 2017 bezocht Astrid Eilert, mbo-docent Nederlands, de Nationale Onderwijstentoonstelling (NOT). Ze bleef stilstaan bij de stand van de Bibliotheek *op school* en raakte daar in gesprek. 'Zijn jullie ook op het mbo?, vroeg ze. De landelijke mbo-pilot was toen net gestart en helemaal de meest actuele informatie kreeg Eilert toen nog niet. Maar het zaadje was geplant.
Al enkele jaren merkten Eilert en haar collega's dat de leesvaardigheid van hun niveau 2-studenten steeds meer te wensen over liet. 'Uit allerlei publicaties en onderzoek kwam één remedie telkens naar voren: leeskilometers maken. Dus gingen we onze eigen boekenkasten en kringloopwinkels plunderen en zeurden we onze familieleden gek om boeken. We startten elke les Nederlands met een kwartiertje vrij lezen.' Een mooi begin, maar Eilert wilde meer. 'Onze boeken sloten niet aan bij de wensen van studenten. Wil je jongeren aan het lezen krijgen, dan moeten ze kunnen kiezen. Als je niet van lezen houdt, dan heb je het goeie boek nog niet te pakken gehad.' Dankzij de NOT lag de oplossing voor het oprapen: de school moest gaan samenwerken met de openbare bibliotheek.

Goede strategie

Mbo niveau 2 gaat om basisberoepsgerichte opleidingen van één of twee jaar die voorbereiden op praktisch, uitvoerend werk. Bij de opleiding waar Eilert lesgeeft, dienstverlening, zijn het voornamelijk meiden. 'Het zijn jongeren die hun hele leven lang al in een hoekje zijn gedrukt, omdat ze cognitief niet mee konden komen. Diverse van hen zijn vanaf de basisschool met onvoldoende taalniveau doorgestroomd en hebben voortdurend ervaren hoe lastig lezen is en zetten zich daar dan tegen af: lezen is stom en dat kan en hoef ik niet.'
Hans van Veluwen, teammanager Zorg & welzijn beaamt dat. 'Laaggeletterdheid onder deze groep studenten is een groeiend probleem en dat probleem zullen we moeten oplossen. Want we willen niet alleen goede beroepskrachten afleveren, maar ook volwaardige burgers die zich later kunnen redden in de samenleving.'
Van Veluwen stond dan ook vierkant achter Eilerts plan om samen te werken met de bibliotheek. 'Om studenten taalvaardig te maken heb je een adequate strategie nodig en de Bibliotheek *op school* is zo'n strategie. Daarmee krijg je jongeren aan het lezen.'
Ook de Gelderse bibliotheken waren, in het kader van een provinciale subsidieregeling al aan het nadenken over hun rol bij de aanpak naar meer geletterdheid. En er bestonden al enige een-op-eencontacten tussen Aventus en bibliotheken. Toen de opleiding dienstverlening op alle Aventus-locaties (zie kader) samenwerking met de bibliotheek zocht, kwam

ROC Aventus in het kort

- 5 locaties (2x Apeldoorn, 2x Deventer en Zutphen)
- circa 11.000 studenten
- 263 opleidingen verdeeld over vijf sectoren (Techniek & mobiliteit, Economie & handel, Zorg & welzijn, Creatieve industrie, Entree & educatie)

dBos-pilot

- niveau 2 opleiding dienstverlening – 20-30 docenten en 375 studenten

Partners

- POI Rijnbrink
- Bibliotheek Apeldoorn (CODA)
- Bibliotheek Deventer
- Graafschap Bibliotheken Zutphen/Lochem

Budget

- ROC Aventus: € 12.995,-
- POI Rijnbrink: € 3000 (wissel collectie mbo) en 60 uur coördinatie/ondersteuning
- 3 bibliotheken samen (Apeldoorn, Deventer, Graafschap Bibliotheken): € 2000 (helft kosten lid maatschappen) en 110 uur
- Provincie Gelderland: € 5000 (aanpak laaggeletterdheid)
- Kunst van Lezen: € 7500

Succesfactoren

Uitvoerend niveau
- wisselcollectie op maat
- vrij lezen op het rooster
- gezamenlijk online werkdocument

Beleidsniveau
- de bibliotheek is niet louter leverancier, maar meedenkend partner
- korte lijnen tussen opleidingen en bibliotheken
- bovenlokaal regelt financieel-administratieve zaken, lokaal de inhoud

Strategisch niveau
- (financiële) steun van managers
- borging in curriculum

Praktische tips

- combineer leesbevordering met training in digitale vaardigheden
- geef voor de start voorlichting aan docententeam over de achtergronden en het belang van vrij lezen
- wijs studenten tijdens bibliotheekrondleidingen ook op de materialen die ze voor hun stage en latere beroep kunnen gebruiken
- vertel collega-docenten en managers over succes van de aanpak en samenwerking met de bibliotheek
- overtuig managers en directie van bibliotheek dat mbo een belangrijke doelgroep voor hen is
- AVG-tip: voor studentlidmaatschappen is meestal geen verwerkersovereenkomst nodig, want bibliotheken verwerken de persoonsgegevens die ze van de opleiding krijgen, alleen voor eigen doel en niet namens de opleiding.

de zaak in een stroomversnelling. Eilert, Van Veluwen, medewerkers van de drie betrokken bibliotheken en Erwin Karst van Rijnbrink (provinciale ondersteuningsinstelling (POI) in Gelderland en Overijssel) gingen om tafel zitten en vonden elkaar snel. Karst gaf daarna tijdens een teamoverleg nog een keer uitleg over de achtergronden en het belang van vrij lezen. ‘Dat heeft echt bijgedragen aan het draagvlak ervoor.’ Uiteindelijk resulteerde dit in een formele overeenkomst tussen de sectordirecteur Zorg en Welzijn en de directeur van Rijnbrink voor de Bibliotheek *op school*.

Wisselcollectie

Een van de speerpunten was om het vrij lezen waar Eilert en haar collega’s al mee gestart waren, een impuls te geven. Voortaan staat er twee keer in de week een half uur vrij lezen op het rooster. Dat is extra tijd en gaat niet af van de lessen Nederlands.
Verder is geïnvesteerd in actueel en aantrekkelijk leesaanbod. Rijnbrink levert een wisselcollectie van 300 titels. Er is bewust gekozen voor een wisselcollectie in plaats van een vaste bibliotheek op school. ‘Een wisselcollectie is niet alleen goedkoper, maar je kunt ook zorgen dat je altijd een

actuele en gevarieerde collectie onder handbereik hebt', legt Karst uit. Docenten nemen de boeken op verrijdbare kasten mee naar de vrijleesmomenten. Het was de bedoeling dat docenten Nederlands dit zouden doen, maar dat bleek roostertechnisch lastig. Daarom begeleiden nu ook andere docenten het vrij lezen. 'Daar ligt nog wel een verbeterpunt, want je kunt niet willekeurig wie daarvoor inroosteren', vertelt Eilert. 'Niet alle collega's hebben iets met lezen. We kunnen mensen wel overtuigen van het belang van vrij lezen, maar ze moeten studenten ook kunnen begeleiden. Als een student een boek helemaal niks vindt, moet je helpen om te kijken wat dan wel een geschikt boek voor hem of haar is.'
Ine Kamp (Graafschap Bibliotheken) denkt hardop mee: 'We zouden eens kunnen kijken of iemand vanuit de bibliotheek dit samen met docenten een of twee keer gaat invullen en hen leert hoe je jongeren leert kiezen en waar je op kunt letten.' Eilert voelt er wel voor en ook Karst knikt enthousiast. 'Het gaat er niet alleen om dat je ergens een kast of kar met mooie boeken neer zet, maar om wat je vanuit je opleiding studenten wilt leren en hoe je hen verder kunt helpen.'

Bibliotheekbezoek

Op basis van de nulmeting van de monitor de Bibliotheek *op school* mbo stelt de bibliotheek samen met de docenten een leesplan op: welke activiteiten zetten we op en aan welke expertise vanuit de bibliotheek hebben we behoefte? De drie betrokken bibliotheken en de POI hebben afgesproken dat gezamenlijk te doen. Marike Rienstra (Bibliotheek Deventer) neemt daarin het voortouw. 'Ik maak een overkoepelend plan, waar de anderen desgewenst nog lokale accenten in kunnen aanbrengen.' Een van de wensen uit het leesplan is dat alle studenten een eigen bibliotheekabonnement krijgen voor de stad waar ze de opleiding volgen. Dat bleek nogal wat technisch-administratieve voeten in aarde te hebben, daarom is er nu als tussenoplossing gekozen voor instellingsabonnementen (zie ook kader).
Aan het begin van het schooljaar brengt elke klas een bezoek aan de openbare bibliotheek, soms voorafgegaan door gastlessen op school. 'Ik praat met studenten over het belang van lezen: besef je wat lezen je kan brengen en waar je het voor gebruikt?', vertelt Elske de Jong (Archief, Museum en Bibliotheek CODA). 'Tijdens de rondleiding laat ik zien wat CODA allemaal nog meer te bieden heeft naast leesboeken, zoals een Fablab en gamezone, maar ook de studieruimtes. En ik laat ze altijd ook de afdeling informatieve boeken zien, waar ze boeken over hun vakgebied kunnen vinden.' Aan het eind mag iedereen een boek uitzoeken om te lenen. 'Het mooiste is als iedereen tevreden met een boek de deur uit gaat en ik moet zeggen: dat lukt behoorlijk goed.' Ze onderhoudt een mailgroep voor docenten Nederlands waarmee ze hen informeert over bijvoorbeeld leesacties.
Lijstjes maken van leuke boeken, jongens wijzen op dat fantastische fitnessboek, vertellen over waargebeurde boeken zoals Judas van Astrid Holleeder, tijdschriften en strips – allemaal manieren om jongeren inderdaad met leesvoer dat bij hen past weg te laten gaan. En natuurlijk zijn er altijd jongeren bij die niets moeten hebben van lezen. Eilert vertelt over een meisje dat echt weigerde. 'Toen zei een klasgenoot: "Dan moet je dat boek van Maria Mosterd eens lezen. Dat vind je vast wel mooi." Ze begon erin en vrijdagmiddag kwam ze me vragen of ze het boek als-

Doe je digiding

Leesvaardigheid en digitale vaardigheden liggen in elkaars verlengde. Als je een DigiD wilt aanvragen moet je niet alleen weten op welke website je moet zijn, maar moet je ook de stappen kunnen lezen en begrijpen. Voor studenten van de niveau 2 opleidingen is dat nogal eens een obstakel. 'Dat is belangrijk om mee te nemen als je inzet op leesbevordering. Studenten begrijpen meteen het nut en de noodzaak van lezen als ze brieven en mails van DUO, de gemeente of school niet begrijpen', vertelt Erwin Karst van Rijnbrink.
Daarom sprongen Rijnbrink en Aventus in op de pilot van 'Doe je digiding! Jongeren en de digitale overheid'. Deze jongerenvariant van Digisterker is met ondersteuning van de Koninklijke Bibliotheek ontwikkeld voor de bovenbouw vmbo en onderbouw mbo. Er zijn zes tot acht modules van elk twee uur die een docent flexibel kan inzetten, al naar gelang het niveau van de groep. Na een presentatie aan de vier docenten burgerschap van de opleiding dienstverlening waren deze zo enthousiast dat ze enkele modules afgelopen studiejaar in hun lessen hebben uitgeprobeerd. De modules bieden echt meerwaarde, vonden de docenten, dus komend studiejaar staan de modules weer op het lesprogramma. Het is de bedoeling om de lessen op school aan te vullen met digi-spreekuren in de lokale bibliotheek.

https://doejedigiding.nl
Beluister het radio-interview met Eilert en studenten bij 'Spraakmakers' (11 juni 2019)

tublieft alstublieft mee naar huis mocht nemen. Na het weekend kwam ze terug en vertelde ze dat ze voor het eerst in haar leven een boek had uitgelezen. Dat zijn de mooiste verhalen en die gebeuren ieder jaar weer.' Jongeren de drempel overhelpen, dat is waar het om draait, beamen de bibliotheekmedewerkers. 'Soms heb je een klas die echt de hakken in het zand zet en onder druk van de groep onverschillig doet. Maar altijd merk je aan sommige leerlingen dat ze het stiekem toch wel interessant vinden. En laatst zei iemand: nou ik hier geweest ben, krijg ik geloof ik wel weer zin in lezen', vertelt De Jong. Kamp vult aan: 'Er zaten voorheen nooit mbo-studenten in onze bibliotheek, nu wel. Dus het heeft geholpen hen over die drempel te helpen.'

Rompslomp

Vier ROC-locaties, drie lokale bibliotheken en een POI en dat ook nog eens over de provinciegrenzen heen. Hoe houd je dat een beetje werkbaar en overzichtelijk? Geen probleem, vinden de betrokken medewerkers, aangezien ze goede afspraken hebben gemaakt. En dingen niet moeilijker maken dan ze zijn. Zo fungeert Rijnbrink als contractpartner voor Aventus. 'Dat is een stuk efficiënter en prettiger dan met elke bibliotheek afzonderlijk overleggen', licht Karst toe. 'Dat elke bibliotheek een andere prijs voor instellingsabonnementen heeft bijvoorbeeld, daar hoeven wij de school niet mee lastig te vallen, dat regelen we onderling wel.'
Voor de lokale bibliotheken betekent die constructie van Rijnbrink ook winst. 'Wij kunnen alle financiële en administratieve rompslomp aan Erwin overlaten en ons concentreren op de inhoudelijke dienstverlening', vertelt Kamp.
Via mail, telefoon en vooral ook via een online gedeeld werkdocument houden Karst, Kamp, De Jong en Rienstra elkaar op de hoogte van wat ze doen. 'In dat document staan alle onderdelen uit het contract, inclusief begroting van tijd en geld. Per locatie kan iedereen daar de gemaakte uren en kosten in kwijt', legt Karst uit. 'Zo hebben we met zijn allen altijd de meest actuele stand van zaken en zien we snel of we nog in de pas lopen.'
Op dit moment doen ze het met de mensen die ze hebben. Budget voor een aparte leesconsulent die op het ROC werkt, is er nog niet. 'We zijn klein begonnen met de mensen en de middelen die we hebben', zegt Karst. 'En daar zit volgens mij ook de kracht. Als je het meteen heel groot maakt, wordt het ook ingewikkeld. We bouwen het liever in kleine stapjes op.'

Stip op de horizon

En die kleine stapjes lijken te werken. Niet alleen worden studenten ontvankelijker voor lezen, Eilert ziet ook hoe collega's bij andere opleidingen binnen de sector Zorg en welzijn ook zijn gestart met vrij lezen. 'Overal kampen opleidingen met taalzwakke studenten. In een bijeenkomst met de taalexperts van Aventus hebben wij gewezen op het belang van vrij lezen en ons project gepromoot. En ook tijdens de studiedag van Aventus voor al het personeel heb ik erover verteld. Docenten zien de meerwaarde en zijn benieuwd hoe wij dat aanpakken. Mijn eerste tip is altijd: begin gewoon en zoek contact met de bibliotheek. Die samenwerking is cruciaal. Zij hebben de expertise in huis.'

Lid van de bibliotheek

Een lidmaatschap van de openbare bibliotheek is een belangrijk onderdeel in de samenwerking tussen ROC Aventus en de bibliotheken: met een individueel lidmaatschap breng je de complete bibliotheekcollectie van Nederland onder handbereik van de studenten. Het technisch regelen hiervan en het koppelen van de school- en de bibliotheekpas bleek in deze pilot een lastige en tijdrovende klus. Daarom is als tussenoplossing gekozen voor instellingsabonnementen. Deze staan op naam van de docent of school. Met een bijbehorende groepspas kunnen studenten tijdens klassenbezoeken aan de bibliotheek boeken en andere materialen lenen, doorgaans voor een langere uitleentermijn dan bij de reguliere abonnementen. Nadeel is wel dat lenen altijd via de docent of school moet en dat docent en school verantwoordelijk zijn voor het op tijd weer inleveren van de geleende boeken en het betalen van eventuele boetes bij het te laat inleveren of kwijtraken van boeken.

De bibliotheken merken dat het begint door te sijpelen. Bij Creative industries (mbo-4) werken sommige opleidingen inmiddels ook met boekenkarren. En ze krijgen vragen van entree-opleidingen (mbo-1) en de bouw- en kappersopleiding (mbo-2) die ook willen samenwerken. Ze houden alles bij in hun gezamenlijke online document en Karst benut alle signalen om het binnen de bibliotheekorganisaties een niveau hoger te brengen. ‘Onlangs heb ik gesproken met de managers en directeuren van de drie bibliotheken en duidelijk gemaakt dat het mbo een doelgroep is die structureel thuishoort in het beleid van hun bibliotheek.’
Eilert droomt intussen van een bibliotheekdependance op de hoofdlocatie van Aventus met een deskundige leesconsulent die studenten ondersteunt. ‘Dat is mijn stip op de horizon. Volgens mij moeten we de krachten Aventus-breed gaan bundelen.’
Haar manager Hans van Veluwen ziet die bibliotheek op locatie er nog niet een-twee-drie komen, maar uitbouw naar andere opleidingen is zeker ook zijn ambitie. Een andere, minstens zo belangrijke ambitie is om vast te houden wat nu in beweging is gezet en te voorkomen dat het een eendagsvlieg wordt. We moeten zorgen dat onze studenten taalvaardig worden. Ook zonder subsidie van Kunst van Lezen gaan we hiermee door.’
Dat is precies wat deze pilot tot een succes maakt, stelt Karst. ‘Het initiatief kwam van onderop, van docenten die iets wilden doen met leesbevordering. Maar de combinatie met een teammanager die hen steunt en zich ervoor in zet, zorgt dat het ook geborgd wordt in het curriculum. Als leesbevordering alleen afhangt van die ene enthousiaste docent is het veel te kwetsbaar.’

MEER INFORMATIE

- debibliotheekopschool.nl
- kunstvanlezen.nl
- leesmonitor.nu
- lezen.nl
- kb.nl
- mboraad.nl
- telmeemettaal.nl

Andere uitgaven van Kunst van Lezen, interessant voor pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten in opleiding, zie kunstvanlezen.nl:

- Meer voorlezen, beter in taal in het mbo
- BoekStart in de kinderopvang - Ervaringen uit de praktijk

Stichting Lezen heeft ook folders ontwikkeld voor (aanstaande) pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten onder de naam Kwestie van Lezen, zie lezen.nl.

Docentengids voor mbo-docenten van de opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent, zie leesplan.nl.

KUNST VAN LEZEN

Kunst van Lezen (Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek) is het preventieve onderdeel van het actieprogramma Tel mee met Taal van het kabinet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen bestaat uit de programmalijnen BoekStart, de Bibliotheek *op school* en leesbevorderingsnetwerken.

DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL

Kunst van Lezen stimuleert sinds 2009 duurzame samenwerking op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden tussen bibliotheken en basisscholen door middel van de aanpak de Bibliotheek *op school*. Dit is een aanpak die zich richt op het optimaliseren van de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Centrale elementen daarbinnen zijn: het versterken van de leesomgeving op school (bijvoorbeeld door het inrichten van een hoogwaardige schoolbibliotheek), het aantonen van de effectiviteit van het programma en het vergroten van de deskundigheid van intermediairs op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden.

Vanaf 2013 bestaat de Bibliotheek *op school* op middelbare scholen, met name binnen het vmbo. Sinds 2017 is Kunst van Lezen gaan inzetten op de Bibliotheek *op school* mbo. Vier ROC's hebben inmiddels ervaringen opgedaan in hoe je dat kunt aanpakken. Het Koning Willem I College (Den Bosch) en Deltion College (Zwolle) gingen als eerste van start, iets later volgden ROC Midden-Nederland (locatie Amersfoort) en ROC Aventus (Apeldoorn/Deventer/Zutphen). Ieder koos daarbij een eigen aanpak en eigen accenten. In deze publicatie kun je de verhalen, ervaringen en praktische tips van de vier ROC's lezen.

kunst van lezen
OPENBARE BIBLIOTHEKEN EN STICHTING LEZEN

lezen
STICHTING LEZEN

KB nationale bibliotheek